İÇİMDEKİ YANGIN

PEYAMİ SAFA
SERVER BEDİ

NOTLANDIRARAK HAZIRLAYAN
NECATİ TONGA

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1734
EDEBÎ ESERLER: 890

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-157-6

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Göktürk Ömer Çakır

Yayın Danışmanı: Prof. Dr. Seval Şahin

Son Okuma: Gürkan Canpolat

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Dizgi-Tertip: Damla Acar

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: ÇINAR MATBAACILIK VE YAY. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
Yüzyıl Mah. Matbaacılar Cad. Ata Han No:34 K:5
Bağcılar / İSTANBUL Tel: (0212) 628 96 00
Sertifika No: 45103

İstanbul- 2021

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Peyami Safa (2 Nisan 1899-15 Haziran 1961)

2 Nisan 1899'da İstanbul Gedikpaşa'da doğdu. Babası Şair İsmail Safa, annesi Server Bedia Hanım'dır. Bir buçuk yaşındayken babası Sivas'ta öldü. İlk öğrenimine Gedikpaşa'da Menbaül-İrfan Mektebi'nde başladı. Eğitimi devam ederken dokuz yaşında, sağ kolunda ortaya çıkan kemik veremi yüzünden uzun bir hastalık dönemi geçirdi. (1908). 1910'da başladığı Vefa İdadisi'ni bu hastalık ve geçim darlığı sebebiyle bırakmak zorunda kaldı. *Bir Mekteplinin Hatıratı / Karanlıklar Kralı* (1913) adlı ilk kitabını Vefa İdadisi'ndeki öğrenciliği sırasında çıkardı. Tiyatro eğitimi almak için Darülbedayi imtihanlarına girdi, kazandı, ancak devam edemedi (1914). Posta-Telgraf Nezareti'nde göreve başladı. Ardından Boğaziçi'ndeki Rehber-i İttihad Mektebi'ne muallim olarak girdi (1917). Bu dönemde *Fağfur, Servet-i Fünûn* ve *İctihad*'da yazdı. Bir süre Düyun-ı Umumiye İdaresi'nde çalıştı (1918).

Ağabeyi İlhami Safa ile birlikte *Yirminci Asır* gazetesini çıkardı. (1919). *Yirminci Asır* kapandıktan sonra *Tercüman-ı Hakikat* ve *Tasvir-i Efkâr* (1922), Cumhuriyet'in ilânının ardından *Son Telgraf*, *Son Saat* ve *Son Posta* gazetelerinde çalıştı. 1924 yılında Server Bedi takma adıyla meşhur Cingöz Recai tipini yarattı. Halil Lutfi (Dördüncü) ile birlikte *Büyük Yol* adlı bir gazete çıkardı (1925). Aynı tarihlerde hem Server Bedi hem Peyami Safa imzasıyla *Cumhuriyet*'te yazdı. Bu gazeteyle ilişkisini fıkra yazarı ve edebiyat sayfası yöneticisi olarak aralıklarla sürdürdü (1928-1940). *Resimli Ay*, *Hareket* dergilerinde yazdı. Ağabeyi İlhami Safa ile birlikte *Hafta* dergisini çıkardı. (1935). *Hafta*'nın ardından *Kültür Haftası*'nı çıkardı.

Cumhuriyet'ten sonra *Yeni Mecmua, Tasvir-i Efkâr, Çınaraltı, Büyük Doğu, Vakit* ve *Ulus* gazetesinde yazmaya başladı (1949-1953). Bursa'dan milletvekili adayı oldu ancak seçimi kazanamadı (1950).

Peyami Safa bir süre sonra *Türk Düşüncesi* dergisini yayımlamaya başladı (Aralık 1953) ve *Milliyet* gazetesi yazı kadrosunda yer aldı (1 Ekim 1954). Ardından *Tercüman*'a geçti (Mart 1959). *Büyük Doğu*'da ve *Havadis* gazetesinde yazdı (21 Temmuz 1960). *Düşünen Adam* dergisinde (5 Ocak 1961) ve *Son Havadis* gazetesinde (10 Mart 1961) yazmaya başladı. 15 Haziran 1961 tarihinde Çiftehavuzlar'da öldü ve Edirnekapı Mezarlığı'nda toprağa verildi.

Peyami Safa'nın 1914-1961 yılları arasında gerçek ismiyle ve Server Bedi, Çömez, Serazad, Safiye Peyman, Bedia Servet gibi takma adlarla yazdığı süreli yayınlar şunlardır: Gazete: *Büyük Yol, Cumhuriyet, Havadis, Milliyet, Son Havadis, Son Posta, Son Telgraf, Tan, Tasvir, Tasvîr-i Efkâr, Tercüman, Tercümân-ı Hakîkat, Ulus, Vakit, Yirminci Asır*. Dergi: *Aydabir, Aydede, Bozkurt, Büyük Doğu, Çınaraltı, Düşünen Adam, Edebiyat Gazeteasi, Fağfur, Hafta, Hareket, Hayat, Heray, İctihad, İslâm Mecmuası, Kültür Haftası, Re-*

simli Ay, Resimli Şark, Seksoloji, Servet-i Fünûn, Türk Dili, Türk Düşüncesi, Türk Yurdu, Türklük, Yedigün, Yeni Çağ, Yeni İstiklâl, Yeni Mecmua, Yeni Türk Mecmuası.

Eserleri. Hikâyeleri. 1. *Gençliğimiz* (1922). 2. *Siyah Beyaz Hikâyeler* (1923). 3. *Ateş Böcekleri* (1925). 4. *İstanbul Hikâyeleri* (tarihsiz). 5. *Hikâyeler*. İlk Defa Bütün Hikâyeleri Bir Arada (1980). *Asrın Hikâyeleri*'yle *Siyah Beyaz Hikâyeler*, *Ateş Böcekleri* ve *Resimli A*y mecmuasının 1930 yılında verdiği Resimli Hikâyeler ilâvesindeki hikâyeler Halil Açıkgöz tarafından bir araya getirilmiştir.

Romanları. 1. *Sözde Kızlar* (1922). 2. *Şimşek* (1923). 3. *Mahşer* (1924). 4. *Bir Akşamdı* (1924). 5. *Canan* (1925). 6. *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* (1930). 7. *Fatih-Harbiye* (1931). 8. *Bir Tereddüdün Romanı* (1933). 9. *Matmazel Noraliya'nın Koltuğu* (1949). 10. *Yalnızız* (1951). 11. *Biz İnsanlar* (1959). Peyami Safa'nın ayrıca *Gün Doğuyor* adlı bir piyesi yayımlanmıştır (1937). Ayrıca Server Bedi takma adıyla çok sayıda roman ve hikâye kitabı yayımlamış, tefrika etmiştir. Bu eserler de Ötüken Neşriyat tarafından Server Bedi Külliyatı başlığı altında 2018 yılından itibaren yayımlanmaya başlamıştır.

Diğer Eserleri. 1. *Türk İnkılâbına Bakışlar* (1938). 2. *Felsefî Buhran* (1939). 3. *Millet ve İnsan* (1943). İkinci baskısı *Nasyonalizm* adıyla yapılmıştır (1961). 4. *Mahutlar* (1959). 5. *Sosyalizm* (1961). 6. *Mistisizm* (1961). 7. *Doğu-Batı Sentezi* (1962). 8. *Kızıl Çocuğa Mektuplar* (1971). Yukarıdaki üç eseri ayrıca *Nasyonalizm-Sosyalizm-Mistisizm* adıyla bir arada basılmıştır (1975).

Büyük Avrupa Anketi adlı eseri (1938) Peyami Safa'nın 1936 yılında çıktığı Avrupa seyahatini anlatır. Peyami Safa'nın çeşitli gazete ve dergilerdeki yazılarından seçmeler konularına göre tasnif edilerek "Objektif" adı altında basılmıştır: *Osmanlıca, Türkçe, Uydurmaca* (1970); *Sanat, Edebiyat, Tenkit* (1971); *Sosyalizm Marksizm Komünizm* (1971); *Din, İnkılâp, İrtica* (1971); *Kadın, Aşk, Aile* (1973); *Yazarlar, Sanatçılar, Meşhurlar* (1976); *Eğitim, Gençlik, Üniversite* (1976); *Yirminci Asır, Avrupa ve Biz* (1976). Peyami Safa, *Cumhuriyet Mekteplerine Millet Alfabesi* (1929), *Cumhuriyet Mekteplerine Kıraat* (I-IV, 1929), *Yeni Talebe Mektupları* (1930), *Büyük Mektep Nümuneleri* (1932), *Türk Grameri* (1941), *Dil Bilgisi* (1942), *Türkçe İzahlı Fransız Grameri* (1948) gibi ders kitapları da kaleme almıştır.

Ezber Bozan Bir Server Bedi Romanı: İçimdeki Yangın

"Çok" yazıp geçimlerini sağlamakla "güzel" yazmak arasında kalan yazarların hile-i şeriye cinsinden buldukları çözüm, eserlerinde müstear isim kullanmaktır. Bu müstear isim zamanla bilinir hâle gelse de yazar çevresine bir defa şu mesajı vermiş bulunur: "Benim edebî nitelikli eserlerim, kendi adımla yayımladıklarımdır."

Edebiyat tarihimizde bu durumun en güzel örneklerinden biri Peyami Safa'nın hayatında ve eserlerinde karşımıza çıkar. Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının en velut kalemlerinden biri olan Peyami Safa, Cahit Sıtkı ile konuşmasında *"On dokuz senelik yazı hayatımda, bu cemiyet bana bir hafta istirahat hakkı vermemiştir,"*[1] derken "yaşamak için yazmak" zorunluluğuna da işaret etmiştir.

Gazete ve dergilere yazdığı yazılarda "*Mi-Fa, Serazad, Çömez, Filân, P.S, Bir Muharrir, Hafta, Türk Düşüncesi, Safiye Peyman, Bedia Servet, Cingöz Recai, Bedii Nuri*" gibi onlarca takma ad kullanan Peyami Safa'nın müstear isimlerinin en meşhuru, annesi Server Bedia Hanım'ın adından ilhamla geliştirdiği Server Bedi'dir. Bu imza Peyami Safa ile öyle özdeşleşmiştir ki "Server Bedi" adeta Peyami Safa'nın ikinci bir kimliği şeklinde tezahür eder. Yazar bu müstearla onlarca popüler roman kaleme almış, bazı edebî eleştirilerini bu imzayla ortaya koymuş; çoğu zaman aynı gazetenin bir köşesinde kendi adıyla, başka bir köşesinde ise Server Bedi takma adıyla fıkralar neşretmeyi sürdürmüştür. Yazarın Ser-

---

[1] Cahit Sıtkı Tarancı, *Peyami Safa, Hayatı ve Eserleri*, Semih Lûtfi Kitabevi, İst., 1940, s. 4.

ver Bedi imzasıyla yayımladığı romanların sayı itibariyle Peyami Safa imzalı romanlardan katbekat fazla olması da bu imzanın önemine işaret eder.

Bununla birlikte Peyami Safa'nın "Server Bedi" müstearıyla yayımladığı romanlar üzerine yapılan değerlendirmeler ne yazık ki hemen hemen birbirini tekrar eden yargıların ötesine geçmez. Çoğu araştırmacı, Peyami Safa'nın Server Bedi takma adıyla yayımladığı romanları geçim kaygısıyla kaleme aldığını, bu sebeple de imzasını koymak istemediğini, "popüler" ve "harcıâlem" romanlarda bu müstearı kullandığını belirtir ki bu düşüncenin oluşmasında büyük oranda yazarın sözlerinin de etkisi vardır.[2] Zira Peyami Safa pek çok konuşmasında latife yollu da olsa "Server Bedi'nin evinde kaldığını, geçimini onun kalemiyle sağladığını" belirtmiştir. Bu hususta Ergun Göze'nin şu tespitleri daha objektif ve makul görünmektedir:

> Sadece kalemiyle geçinmek mecburiyetinde olan Peyami Safa için Server Bedi, rahat, kolay, teklifsiz, sanatsız, kısacası günlük maişeti temin edecek yazılar yazmanın en emin ve kestirme vesilesi idi. Diyebiliriz ki Server Bedi, adeta Peyami Safa'nın pazar günleri musluk tamir etmek, takoz çakmak gibi basit ev işleri görebilmek için giydiği iş elbisesidir. Fakat bu elbise, ne kadar iddiasız ve basit olsa da içindeki yine Peyami Safa idi. Bundandır ki Server Bedi imzalı romanlar okuyucuyu hazırlayan, işleyen, geliştiren, okumaya alıştıran bir standart belirtmişlerdir. Hatta bazen Server Bedi'nin itinasız ve rahat giyimi içinde bile bir damat kadar şık görünmesini bilen kimseler gibi, Peyami Safa'ya denk bir seviye gösterdiği vakidir.[3]

---

[2] Bu konuda bkz.: Necip Fazıl, *Bâbıâli*, (11. Bas.), Büyük Doğu Yay., İst., 2001, s. 86; Elif Naci, "Anılardan Damlalar: Ölümünün Yıldönümünde Peyami Safa", *Milliyet Sanat*, S. 5, Haziran 1980, s. 67; Adile Ayda, *Böyle İdiler Yaşarken*, Ank., 1984, s. 184-185.

[3] Ergun Göze, *Peyami Safa-Nâzım Hikmet Kavgası*, Yağmur Yay., İst., 1972, s. 15-16.

M. Kayahan Özgül ise, "Server Bedi" imzasıyla ilgili şu ufuk açıcı yorumu yapar:

> Bazı yazarlar, kalemleri başka konuları, başka şekillerde ifade etmek, sahiplerini baştan çıkarmak istediğinde, âdetâ *alter-ego* gibi gelişen bu ikinci yazar kimliklerinin zorlamasıyle eser verecek olurlarsa, onları bir müstearla yayımlamak gereğini hissederler. Bu dikkatle bakınca, Peyami Safa'nın "Server Bedi" imzasiyle yazdığı romanların bir kısmında niçin müstear kullandığını anlamak zor geliyor.[4]

Nitekim yakın zamanda Ötüken Neşriyat tarafından yeni baskıları yapılan ve okuma imkânına kavuştuğumuz Server Bedi imzalı romanlar da bu tespitleri doğrulamaktadır. Bu romanlar, "popüler" cepheleri olsa da son tahlilde Peyami Safa'nın edip kimliğinden izler taşımaktadır. Mesela dikkatli bir nazarla incelenip "edebî değer" ölçütleri göz önüne alındığında, *Zıpçıktılar*'ın *Sözde Kızlar*'dan önemsiz bir eser olmadığı fark edilecektir. *Sabahsız Geceler* romanının iç kapağına önce yazarın gerçek adının basılması, sonra bu adın üstünün kapatılarak kitabın Server Bedi imzasıyla yayımlanması[5] Peyami Safa'nın eserine imza atarken kimi zaman çatışma yaşayıp kararsız kaldığını akla getirmektedir. Kaldı ki beyaz perdeye de aktarılan *Selma ve Gölgesi* ile *Cumbadan Rumbaya* adlı kalburüstü iki romanın Server Bedi imzasıyla neşredildiği de unutulmamalıdır.

Peyami Safa'nın "Server Bedi" müstearıyla yayımladığı bir diğer önemli roman *İçimdeki Yangın*'dır. 30 Eylül 1949 ile 24 Mart 1950 tarihleri arasında dönemin önemli mecmualarından *Hafta*'da yayımlanan *İçimdeki Yangın*, adından da anlaşılacağı üzere aşk temasına yoğunlaşan bir eserdir. Yirmi

---

4 M. Kayahan Özgül, *Seke Seke Ben Geldim: Sekmeler II*, Çolpan Yay., Ank., 2018, s. 65.

5 Aktaran: M. Kayahan Özgül, a.g.e., s. 65.

altı sayıda tefrika edilen romanın ana karakterleri Kumkapı Nişancası'nın tanınmış dilberi Esma ile ona âşık olan Zihni'dir. Romanda, kendisine kiralık bir oda arayan Zihni'nin Esma ile tanışması ve ona âşık olması neticesinde gelişen olaylar işlenir.

İçimdeki Yangın, tekrar edilegelen Server Bedi yorumlarını çürüten ve bu anlamda "ezber bozan" bir romandır. Ele aldığı tema ve bu temanın işlenişi bakımından Peyami Safa imzalı romanlarla boy ölçüşecek derecede "usta işi" bir metinle karşı karşıya olduğumuzu rahatlıkla söyleyebiliriz. Denebilir ki yazar bu romanıyla bir yandan geniş halk kesimlerine yönelirken bir yandan da güçlü üslupçuluğunu ortaya koymuştur.

İçimdeki Yangın'ın göze çarpan özelliklerinden biri, romanda mahallî renklerin ve figürlerin oldukça canlı bir şekilde tasvir edilmesidir. Romanda yer yer argoyla harmanlanan akıcı ve samimi bir anlatım kendini belli eder. Peyami Safa, tıpkı Ahmet Rasim, Hüseyin Rahmi, Sermet Muhtar Alus gibi İstanbul'un arka sokaklarından seçtiği kişiler etrafında romanının kanavasını örer. Girift tahlillerle roman kişilerinin duygularını ustaca yansıtan yazar, bir yandan da artan bir tempoyla merak unsurunu zirvede tutmayı başarır. Roman, aynı zamanda Peyami Safa'nın Türk sanat musikisi hususundaki kültürünü yansıtan önemli ayrıntılar içermektedir.

Hafta mecmuasında tefrika edildikten sonra yeniden basılmayan *İçimdeki Yangın*, ilk defa kitaplaşmaktadır. Romanı yayına hazırlarken bugün için anlamının bilinmesinde zorlanılacak kelimeler ile çeşitli yer, kişi ve eser adları dipnotlarda açıklanmıştır. Bu vesileyle romanın yayımlanması hususunda gösterdikleri gayretten dolayı başta Göktürk Ömer Çakır olmak üzere Ötüken Neşriyat çalışanlarına teşekkür ederim.

Necati Tonga
Kırıkkale, 2021

İçimdeki Yangın

YERLİ ROMAN

Yazan:

Server Bedî

BİRİNCİ BÖLÜM

I

Kumkapı Nişancasında Esma, sarı çizmeli Mehmet Ağa. Ne sokak adı var, ne ev numarası. Hacet yokmuş, kime sorasın gösterdiğimiz. Demek meşhurlerden. Hadi bayrlısı. En son ümidim orda. Haftalardan beri taşımı sokacak, nesiz ve küllüdür bir oda arıyorum. Beş ay kirayı vermediğim için tahliye davasını kazanan ev sahibi iki güne kadar bir oda bulamazsam, eşyamı sokağa atacağını müjdeledi.

Haftalardan beri, Mecidiyeköyünden Edirnekapıya kadar, girip çıkmadığım sokak kalmadı gibi bir şey. Oda yok, fakat en az elli kâğıt bava parası, yahut en az otuz kırk liradan üç aylık peşin. Cepte yirmi beş kâğıt. Bunun ancak on beşini, nihayet yirmisini yeni ev sahibine tuka edebilirim. Geri tarafıyla yalvara yakara, bin bela yamaklığımı elde ettiğim gümrük komisyoncusu Ermeniden ilk aylığı koparıncaya kadar, yani on gün geçineceğim.

Nişancaya Esmayı sağlık verdiler. Evinin üst katı kirada imiş. Kendisi alt katta oturduğu üç odadan birini daha kiralamak istiyormuş. Gümrük hamallarından biri söylemiş. Akşam üzeri yola düzüldüm. Sabrımın ve ümidimin son saatleriydi. Bu da olmazsa ceptekî yirmi beş kâğıt hanı en kötü otelde birkaç günden fazla barındıramazdı. Ondan sonra, Kafese hakan tehlike sıralarından birinde geceleri arka üstü yatıp yıldızları saymaga mahkûmdum.

Kadırgadan Kumkapıya giden cadde üzerinde yürürken düşünüyordum: Nami kızı bu Esma? İhtiyar, cimri, tamahkâr, nemrut, çıçaron bir şeyse, yandık. Yirmi kâğıda fit olmaz. Hava parası diyip dayatacak. Hiç umulan ya, kızı genç, güzel, oynak, cömert, civelek ve fingirdek bir şeyse, yaşadık. Böyle bir kadında, aynı katta, yanyana iki odada geceleri nasıl geçireceğimi düşündükçe, sabahtan beri gümrük kapılarında, kamyonlar, demir tekerlekli arabalar, hamallar, benzin, gübre ve ter kokuları arasında oradan oraya koşa koşa darmadın kesilen bacaklarıma taze can geliyordu, adımlarım kanatlanıyordu.

Kandilçi Nişancasına vardım. Sıra Esmayı bulmakta. Sormaktan korkuyordum. Ya bilen yoksa, akşamın alaca karanlığında, bir evin kapısını çalıp soramazdım ya.

Bir bakkala girdim,

— Yahu! dedim, buralarda bir Esma varmış.

Bakkal bir çocuğun elinden zeytin yağı şişesini alıp dükkânın karanlık dibine doğru giderken:

— Vardır! dedi.

Rahat bir nefes aldım. Bakkal şişeyi doldurup çocuğa uzatırken yan gözle beni bir süzdü ve bir şey söylemedi.

— Nerede oturur? diye sordum, kirasık bir odası varmış.

Çocuk dükkândan çıktıktan sonra bakkal yağlı parmaklarını kirli bir bezle kurularken yüzüme baktı:

— Sen mi oturacaksın orada? dedi.

— Evet.

Kaşlarını kaldırdı ve kapı tarafına bakbkları sonra:

— Yapamazsın, dedi.

— Neden?

Uzun lâfa üşeniyormuş gibi etini şöyle bir salıyarak tekrarladı:

— Yapamazsın.

Keskin sirkedir o!

— Bana ne, istersе kazap olsun!

— Rahat edemezsin. Beni daha fazla söyletme. İstersen git gör bir kere. Oda dediği kömürlükten beşma bir yer. Kendisi de baruttur, barut!

— Gidip göreyim bir kere. Ne tarafa düşer?

Bakkalın tarifine göre biraz yürüdüm, soğdaki sokağa saptım, yine sağda eşeye gittikten sonra viraneyi buldum. Ondan sonra içeriye çekik bir ev. Sonra bir bahçeli ev. Dur, hacım, burası olacak.

Sokağın en karanlık yeriydi. Kapının tokmağı kopmuştu, Çınçırak gibi bir şey arıyordum. Bahçe tarafından müthiş bir ses geldi. Bir hayvanış. Yedi mahalleyi uyaklandıracak bir yaygara. Furiak ve keskin bir kadın sesi, Ne dediğini anlıyamadım ilkönce. Kulak kabartınca, Artık iyice duyuyordum, Avazı çıktığı kadar bağıran sesi:

— Vallahi de, billâhi de, şimdi yukarı çıkar, parmağımın birini bir sıvurduna, ötekini öteki sıvurduna sokarım, senin o mutfak bezi suratını paçavra gibi, yırtarım, diyordu.

Daha iyi duymak için bahçe kapısına doğru yaklaştım. Ses gittikçe azıyordu:

— Edepsiz karı, şırfıntı, sokak dilbilgesi, meşhur mu dökülüyorsun yukardan zulan? Gene gene yalak çarşafını berbat ettin, rezil karı, gelip senin o kırılasaya ellerinin bileklerini çıta gibi kırayım mı?

Evin üst katından bahçeye doğru ürkek bir baş uzandı ve geri çekildi. Ağlamaklı bir ses cevap veriyordu.

— Ağzım topla, utanmıyor musun, edepsiz de senin, rezil de, ben senin aşağıya çamaşır sızığını ne bileyim, akçamın bu santinde ne çamaşırı bu?

— Vay! Üstelik bir de hana hakaret ediyorsun ha! Şimdi ben sana gösteririm, karakollarda, mahkemelerde, hapishede sürtün de görürsün!

Bahçe kapısının sürgüsü ve kanadı gürültü ile açıldı. Akşam karanlığında, güzel gibi görünen gözlerinin siyahlığını ve parlaklığını, öfkeden, hâlâ açık duran ağzındaki dişlerin düzgünlüğünü ve beyazlığını, biçimli ve dolgun vücudunun tazeliğini bir bakışta seçtiğim kadın dışarı fırladı, beni görünce benen kolumu yakaladı:

— Duydunuz değil mi? Hakaret etti bana, duydunuz, şimdi, şimdi, duydunuz değil mi?

Kolumu sımsıkı yakalamış bırakmıyor, eve doğru yaklaşan bir gölgeye bağırıyordu:

— Hasan, gel bunuyu, gel! Duydun değil mi? Karı bana nasıl hakaret etti. Gel yaklaş!

Kolunda ezik bir bazır sepet, ayağında potura benzer yamalı bir pantalon, ablak yüzlü, iri yapılı bir genç çocuk, kısa bir şaşkınlık nöbeti geçirdikten sonra:

— Duydum Esma abla! dedi.

— Hah! Gel sen de beraber.

Sonra bana dönüp:

— Affedersiniz, dedi, şu karakola kadar bir zahmet edinir, olmaz mı?

Ve öfke, o şiraziz, o tatlış ve yaygara anında yan gözle yüzüme öyle bakıtı ki, içim gitti ve kendi kendime: «Yaman!» diye, söz bir kelime söylemeden, beraber yürüdüm.

Koluma girdi ve beni kendisine doğru çekti, Dirseğimin ucunda göğsü yumuk ve afacan bir kedi yavrusu gibi sıcrıyordu. Beni huylandıran bu temasa kendisinin istediği belliydi, Öte tarafında yürüyen ablak suratlı oğlun gibi ben de şaşkına dönmüştüm. Esmaya daha fazla sokuluyor ve sürükleniyordum

Kadın sokakta da bağırmağa devam ediyordu:

— Bıktım bu sinsi cadalozdan! Nereden aldım evime bu uyuz keçiyi, bu pisboğaz, fazag midell, hırsız karıyı... Teldolabından çöp tenekesine kadar her yeri karıştırır, ne hıtursa ağzına atar. Kocasını olacak sarhoş karısını duyurmuyor. Karı benden geçtiniyor, üstelik yatak çarşafını berbat ediyor, bir de ağzını bunuyor. Şimdi ben ona gösteririm.

Hep böyle, bu gradoda bir sürü küfürler arasında caddeyi tuttuk. Ben onun gergin teni koluna bir çimdik basarak dedim ki:

— Esma abla, ben sana oda için geldim, Kaşa veriyorsun?

Yol ortasında durdu ve beni tepeden tırnağa kadar bir süzdü. Başında üçüncü bir mendil, boynunda iki siyah tanell bir kolye, üstünde vücudunu yapışık, olduğa biçimli ve yeni bir basma entari vardı. Teni esmerdi. Sinsiyan sağlarının, gözlerinin ve kolyesinin rengi ilk bakışta göze çarpan bir ahenk vücuda getiriyordu.

— Kolay! dedi.

İÇİMDEKİ YANGIN

1

Kumkapı Nişancası'nda[1] Esma, sarı çizmeli Mehmet Ağa…[2] Ne sokak adı var, ne ev numarası. Hacet[3] yokmuş, kime sorsam gösterirmiş. Demek meşhurelerden.[4] Hadi hayırlısı. En son ümidim onda. Haftalardan beri başımı sokacak, ucuz ve külüstür bir oda arıyorum. Beş ay kirayı vermediğim için tahliye davasını kazanan ev sahibi iki güne kadar bir oda bulamazsam, eşyamı sokağa atacağını müjdeledi.

Haftalardan beri, Mecidiyeköyü'nden[5] Edirnekapı'ya[6] kadar girip çıkmadığım sokak kalmadı gibi bir şey. Oda yok, fakat en az elli kâğıt hava parası[7] yahut en az otuz kırk liradan üç aylık peşin. Cepte yirmi beş kâğıt. Bunun ancak on beşini, nihayet yirmisini yeni ev sahibine toka edebilirim.[8] Geri tarafıyla yalvara yakara, bin bela yamaklığını[9] elde ettiğim gümrük komisyoncusu Ermeni'den ilk aylığı koparıncaya kadar, yani on gün geçineceğim.

---

1 Günümüzde İstanbul'da Fatih ilçesine bağlı bir mahalle.

2 Kim olduğu, nerede oturduğu bilinmeyen kimse.

3 Gerek.

4 Ünlü, tanınmış kadın.

5 Günümüzde İstanbul'da Şişli ilçesine bağlı bir semt.

6 Günümüzde İstanbul'da Fatih ve Eyüp ilçeleri sınırları içinde bir semt.

7 Bir yeri kira ile tutabilmek için sahibine veya çoğunlukla içindeki kiracıya açıktan verilen para.

8 Argoda vermek.

9 Bir işte yardımcı olarak çalışan erkek.

Nişancalı Esma'yı salık verdiler.[10] Evinin üst katı kirada imiş. Kendisi alt katta oturduğu üç odadan birini daha kiralamak istiyormuş. Gümrük hamallarından biri söyledi. Akşamüzeri yola düzüldüm. Sabrımın ve ümidimin son saatleriydi. Bu da olmazsa cepteki yirmi beş kâğıt beni en kötü otelde birkaç günden fazla barındıramazdı. Ondan sonra, Haliç'e bakan tahta sıralardan birinde geceleri arka üstü yatıp yıldızları saymaya mahkûmdum.

Kadırga'dan[11] Kumkapı'ya[12] giden cadde üzerinde yürürken düşünüyordum: Nasıl karı bu Esma? İhtiyar, cimri, tamahkâr,[13] nemrut,[14] çaçaron[15] bir şeyse, yandık. Yirmi kâğıda fit olmaz.[16] Hava parası deyip dayatacak. Hiç ummam ya, karı genç, güzel, oynak, cömert, civelek[17] ve fingirdek[18] bir şeyse, yaşadık. Böyle bir kadınla, aynı katta, yan yana iki odada geceleri nasıl geçireceğimi düşündükçe, sabahtan beri gümrük kapılarında, kamyonlar, demir tekerlekli arabalar, hamallar, benzin, gübre ve ter kokuları arasında oradan oraya koşa koşa dermanı kesilen bacaklarıma taze can geliyordu, adımlarım kanatlanıyordu.

Kumkapı Nişancası'na vardım. Sıra Esma'yı bulmakta. Sormaktan korkuyordum. Ya bilen yoksa, akşamın alaca karanlığında, her evin kapısını çalıp soramazdım ya.

Bir bakkala girdim.

"Yahu!" dedim, "buralarda bir Esma varmış."

Bakkal, bir çocuğun elinden zeytinyağı şişesini alıp dükkânın karanlık dibine doğru giderken:

---

10 Tavsiye etmek.

11 Günümüzde İstanbul'da Fatih ilçesine bağlı bir semt.

12 Günümüzde İstanbul'da Fatih ilçesine bağlı bir semt.

13 Açgözlü.

14 Yüzü gülmeyen.

15 (İtal. *chiacchierone*): Geveze.

16 Argoda razı olmak.

17 Neşeli, canlı.

18 Cilveli, oynak.

"Vardır!" dedi.

Rahat bir nefes aldım. Bakkal şişeyi doldurup çocuğa uzatırken yan gözle beni bir süzdü ve bir şey söylemedi.

"Nerede oturur?" diye sordum, "kiralık bir odası varmış."

Çocuk dükkândan çıktıktan sonra bakkal, yağlı parmaklarını kirli bir bezle kurularken yüzüme baktı:

"Sen mi oturacaksın orada?" dedi.

"Evet."

Kaşlarını kaldırdı ve kapı tarafına baktıktan sonra:

"Yapamazsın," dedi.

"Neden?"

Uzun lafa üşeniyormuş gibi elini şöyle bir sallayarak tekrarladı:

"Yapamazsın. Keskin sirkedir[19] o!"

"Bana ne, isterse kezzap[20] olsun!"

"Rahat edemezsin. Beni daha fazla söyletme. İstersen git gör bir kere. Oda dediği kömürlükten bozma bir yer. Kendisi de baruttur, barut!"

"Gidip göreyim bir kere. Ne tarafa düşer?"

Bakkalın tarifine göre biraz yürüdüm, sağdaki sokağa saptım, yine sağda epeyce gittikten sonra viraneyi[21] buldum. Ondan sonra içeriye çekik bir ev. Sonra bir bahçeli ev. Dur, hacım, burası olacak.

Sokağın en karanlık yeriydi. Kapının tokmağı kopmuştu. Çıngırak gibi bir şey arıyordum. Bahçe tarafından müthiş bir ses geldi. Bir haykırış. Yedi mahalleyi ayaklandıracak bir yaygara. Parlak ve keskin bir kadın sesi. Ne dediğini anlayamadım ilk önce. Kulak kabarttım! Artık iyice duyuyordum. Avazı çıktığı kadar bağıran ses:

---

19 Sinirli, huysuz.

20 Sıvı hâlde dağlayıcı bir asit.

21 Yıkıntı, harap olmuş yer.

"Vallahi de, billahi de, şimdi yukarı çıkar, parmağımın birini bir avurduna, ötekini öteki avurduna sokarım, senin o mutfak bezi suratını paçavra gibi yırtarım," diyordu.

Daha iyi duymak için bahçe kapısına doğru yaklaştım. Ses gittikçe azıyordu:

"Edepsiz karı, şırfıntı,[22] sokak süpürgesi,[23] mahsus mu döküyorsun yukardan suları? Gıcır gıcır yatak çarşafını berbat ettin, rezil karı, gelip senin o kırılasıya ellerinin bileklerini çıta gibi kırayım mı?"

Evin üst katından bahçeye doğru ürkek bir baş uzandı ve geri çekildi. Ağlamaklı bir ses cevap veriyordu:

"Ağzını topla, utanmıyor musun, edepsiz de sensin, rezil de, ben senin aşağıya çamaşır astığını ne bileyim, akşamın bu saatinde ne çamaşırı bu?"

"Vay! Üstelik bir de bana hakaret ediyorsun ha! Şimdi ben sana gösteririm, karakollarda, mahkemelerde, hapislerde sürün de görürsün!"

Bahçe kapısının sürgüsü ve kanadı gürültü ile açıldı. Akşam karanlığında, güzel gibi görünen gözlerinin siyahlığını ve parlaklığını, öfkeden, hâlâ açık duran ağzındaki dişlerin düzgünlüğünü ve beyazlığını, biçimli ve dolgun vücudunun tazeliğini bir bakışta seçtiğim kadın dışarı fırladı, beni görünce hemen kolumu yakaladı:

"Duydunuz değil mi? Hakaret etti bana, duydunuz, şimdi, şimdi, duydunuz değil mi?"

Kolumu sımsıkı yakalamış bırakmıyor, eve doğru yaklaşan bir gölgeye bağırıyordu:

"Hasan, gel buraya, gel! Duydun değil mi? Karı bana nasıl hakaret etti. Gel yaklaş!"

---

[22] Basit kadın.

[23] Argoda çok gezen kadın, sürtük.

Kolunda eski bir hasır sepet, ayağında potura[24] benzer yamalı bir pantolon, ablak[25] yüzlü, iri yapılı bir genç çocuk, kısa bir şaşkınlık nöbeti geçirdikten sonra:

"Duydum Esma Abla!" dedi.

"Hah! Gel sen de beraber."

Sonra bana döndü:

"Affedersiniz," dedi, "şu karakola kadar bir zahmet ediniz, olmaz mı?"

Ve öfke, o şirretlik,[26] o telaş ve yaygara anında yan gözle yüzüme öyle baktı ki, içim gitti ve kendi kendime: "Yaman!"[27] diyerek bir kelime söylemeden, beraber yürüdüm.

Koluma girdi ve beni kendisine doğru çekti. Dirseğimin ucunda göğsü yumuk ve afacan bir kedi yavrusu gibi sıçrıyordu. Beni huylandıran bu teması kendisinin istediği belliydi, öte tarafında yürüyen ablak suratlı oğlan gibi ben de şaşkına dönmüştüm. Esma'ya daha fazla sokuluyor ve sürükleniyordum. Kadın sokakta da bağırmaya devam ediyordu:

"Bıktım bu sinsi cadalozdan![28] Nereden aldım evime bu uyuz keçiyi, bu pisboğaz, faraş[29] mideli, hırsız karıyı... Tel dolabından çöp tenekesine kadar her yeri karıştırır, ne bulursa ağzına atar. Kocası olacak sarhoş karnını doyurmuyor. Karı benden geçiniyor, üstelik yatak çarşafını berbat ediyor, bir de ağzını bozuyor. Şimdi ben ona gösteririm."

Hep böyle, bu gradoda[30] bir sürü küfürler arasında caddeyi tuttuk. Ben onun gergin tenli koluna bir çimdik basarak dedim ki:

---

[24] Arka tarafında kırmaları çok, bacakları dar bir pantolon türü.

[25] Yayvan, dolgun ve geniş yüz.

[26] Yaygaracılık.

[27] Güç, etki veya beceri bakımından alışılmışın üzerinde olan kimse.

[28] Çok konuşan, huysuz kadın.

[29] Kısa saplı bir kürek türü.

[30] (İtal. *grado*): Derece, seviye.

"Esma Abla, ben sana oda için geldim. Kaça veriyorsun?"

Yol ortasında durdu ve beni tepeden tırnağa kadar bir süzdü. Başında lacivert bir mendil, boynunda iri siyah taneli bir kolye, üstünde vücuduna yapışık, oldukça biçimli ve yeni bir basma entari vardı. Teni esmerdi. Simsiyah saçlarının, gözlerinin ve kolyesinin rengi ilk bakışta göze çarpan bir ahenk vücuda getiriyordu.

"Kolay!" dedi.

"Ne kadar, bir rakam söyle, hemen peyini[31] vereyim. Yarın taşınacağım."

"Odayı görmeden mi tutacaksın? Kim salık verdi sana? Kömürlükten bozmadır. Küçücük bir penceresi var. Romatizmalıysan, acırım sana. Rutubetlidir. Ben açık söylerim. Her ay peşin, yirmi beş lira."

Kolunu avucumda tutup sıkarak, ahbapça bir tonla dedim ki:

"Şunun beş lirasını kırmaz mısın Esma Ablacığım? Bak seninle ne iyi arkadaş oluruz. Daha çok hizmetim dokunur sana benim."

Kolunu avucumdan kurtararak:

"Peki, kolay, kolay!" dedi.

"Söz mü?"

"Kolay dedik a. Fazla uzatma. Kafam kızgın."

Karakolun kapısında duran bir polis onu tanıdı ve sordu:

"Hayrola Esma Abla?"

Memurun yanından rüzgâr gibi geçen kadın:

"Boş ver!" dedi ve yürüdü.

Komiserin odasına tereddütsüz daldı. Biz de girdik.

Masanın başında oturan, şişmanca, kaşları çatık ve gözlüklü, bütün gayretine rağmen sert ve tesirli bakışlardan mahrum bir adam, Esma'yı görünce güldü:

"Yine mi sen?" dedi.

---

[31] Güvence parası, kapora.

Esma göbeğini yazı masasına dayayarak bağırdı:

"Ben o karının hakkından gelmezsem her akşam buradayım, artık canıma tak dedi. Cürmümeşhut[32] istiyorum. İşte şahitlerim, yatak çarşafımı berbat etti, üstelik bir de hakaret etti. Hemen tutup getirin onu buraya. Davacıyım."

Komiser gülümsemeye devam ediyor, iki defa arkaya doğru salladığı başının hareketleriyle bu müracaatı ciddiye almadığını belli ediyordu. Büsbütün öfkelenen Esma, kiracısı Hamdune'nin sinsiliğinden, pisboğazlığından, daha dün iki kemik pirzola çaldığından başlayarak bir sürü münasebetsizliklerini sayıp döktü.

"Bu işi mahkeme paklar," dedi, "bizi yollayın oraya, siz de kurtulun, ben de."

Komiser başının arkasını kaşıyarak biraz ciddileşti:

"Biz her mahalle kavgasını cürmümeşhuda yollarsak mahkemeler tımarhaneye döner," dedi.

O zaman Esma, masanın önünden iki adım geriye çekildi, ellerini arkasına koydu, başını ileri doğru uzattı, kaşlarını çattı, beni bile ürküten yaman bir bakışla:

"Baksana sen bana Kemal Bey," dedi, "şimdi sen bu cürmümeşhudu yapmayacak mısın? Ben şahitlerimi aldığım gibi dosdoğru adliyeye gidiyorum. Nöbetçi savcıya derdimi anlatacağım. Olmazsa emniyet müdürünün evine, valiye, başsavcıya kadar çıkarım. Sabaha kadar dolaşırım, vallahi de, billahi de yer yerinden oynar." Sonra bize döndü, ikimize de "aport![33]" der gibi kapıyı göstererek şahane bir tavırla "Yürüyün!" emrini verdi.

Arkasından gidiyorduk. Komiser gevşedi. Esma Abla'yı çağırdı, ayağa kalktı:

---

[32] Suçüstü.

[33] (Fr. *apporte*): Vurulan bir avı veya gösterilen bir şeyi yakalayıp getirmeleri için cins köpeklere verilen "getir" emri.

"Celallenme be yahu!" dedi. "Ne istiyorsun sen şimdi? Kiracını buraya getirtelim, cürmümeşhut zaptı mı hazırlayalım?"

Esma da hemen yumuşadı:

"Kemal Beyciğim," dedi. "Allah aşkına beni şu karıdan kurtar, hâkimin huzuruna çıkalım, ben söyleyeceğimi bilirim."

"Malum, malum. Sen şahitlerini de al, git, içerde, kalemde otur."

Üçümüz birden karşıki odaya girdik. Orada bir tek memur, başını bir defterin üstüne eğmiş, yazı yazıyordu. Esma gitti, köşedeki koltuğa yerleşti, ayak ayak üstüne attı. Biz kapıya yakın sandalyelere oturduk.

Şimdi karıyı daha iyi görüyordum. Yirmi sekiz, otuz yaşında vardı. Fakat vücudu yüzünden daha genç görünüyordu, öfkelerle geçmiş bir hayatın yanaklarda, gözlerin altında açtığı cepler ve çenenin etrafından boyuna doğru saldığı gölgeler olmasa bu karı adamakıllı güzeldi. Fakat bütün ömrü kaş çatmakla geçtiği için, biçimli burnunun biraz üstündeki iki sert çizgiyi artık hiçbir neşe ve saadet ütüsü kolay kolay silemezdi.

Kıvrık uzun kirpiklerin çerçevelediği iri siyah gözlerini de öfkeli bakışlar ihtiyarlatıyordu. Gel gelelim, yere değil, tavana bakan bu göğse, hele bu şaheser bacaklara ne buyurulur? Ya kâinata kumanda veren bu duruş, bu kendine güveniş, bu her şeye tepeden bakış, bu saltanatlı oturuş nedir? Kudretini ve azametini kendi içinde köpüren bir kaynaktan değilse, nereden alıyor bu kadın? Yaman şey, vesselam!

Doğrudan doğruya hiçbirimize hitap etmeye tenezzül etmeden, ortaya emir verdi:

"Bana bir sigara."

Hemen paketimi koşturdum ve sigarasını yaktım. Öyle afili[34] bir duman savuruşu vardı ki, onu ikide bir yan gözlerle süzen memurun bile içinin gittiği belliydi.

Esma, artık hiç konuşmadı. Biraz evvelki kadın değildi. Sustukça gözümde büyüyordu. On dakikadan fazla onu seyrettim ve bir evin içinde onunla geçireceğim gecelerin hayali içinde gevşedim.

2

Odaya polisler girip çıkıyordu. Bir tanesi Esma'ya yaklaştı, parmağını onun çenesine dokundurdu: "Yine mi buradasın Kumkapı gülü?" dedi.

Esma elinin tersiyle polisi geri çekilmeye davet etti: "Sulanma," dedi, "sayı ile kendine gel. Ben karakol yosması[35] değilim."

Öyle fena bir bakışı vardı ki memur bir kelime söylemeden uzaklaştı. Nihayet Esma'yı çağırdılar. Muamele başladı. Biz de, kısm-ı adlî memuru mu nedir, bir zatın odasına götürüldük. Orada, Esma'dan başka, onun boyunda, onun yaşında, fakat çok zayıf, yüzüme korku ile bakan, esmer ve çirkin bir kadın daha vardı. Esma'nın kiracısı Habibe bu olacaktı. Hiç sesi çıkmıyor, bence suçu olmadığı hâlde suçlu gibi duruyordu. İfademi verdim, imzaladım.

Kısm-ı adlî âmiri Habibe'ye tekrar bir şeyler sordu: "Lafların birbirini tutmuyor. Demin 'Bahçeye su dükmedim' dedin, şimdi 'oraya çarşaf asıldığını ne bileyim?' diyorsun. Bak, Esma'ya küfür ettiğini şahitler de söylüyorlar. İmzala şunu."

Kadıncağız perişandı. Ne söyleyeceğini bilmiyordu. Titreyen eliyle zaptı imzaladı. Ertesi sabah da saat onda, Beyoğlu'ndaki kaymakamlık binasındaki ikinci sulh mah-

---

[34] Gösterişli, çalımlı.

[35] İşveli, oynak kadın.

kemesinin önünde hazır bulunmamız lazımdı. Karakoldan çıktık. Hasan kapının önünde ayrıldı. Biz Esma ile yalnız kaldık. Nişanca tarafına doğru yürüyorduk. Kadın sessiz ve düşünceliydi. Ben onun kolunu yine tutmak istiyordum. Cesaretim yoktu. Yanına sokuldum:

"Odayı şimdi görebilir miyim?" dedim.

Caddenin ortasında durdu:

"Şimdi olmaz," dedi, "yarın... Mahkemeden sonra."

Cebimden yirmi kâğıt çıkarıp uzattım:

"Al öyleyse şu yirmi lirayı."

"İstemem şimdi. Odayı gör de ondan sonra."

"Fakat ben yarın taşınacağım. Sonra cayayım deme. Sözün söz değil mi?"

Kim bilir türlü ümitlerle benim gözlerim nasıl süzülmüş, nasıl sırıtmışım ve ona doğru nasıl sarkmışım ki Esma bir eliyle beni itti ve bağırdı:

"Aman, herif, yılışma öyle. Çekil git. Yarın dedik a."

"Peki, peki..." deyip ayrıldım.

Gel de şimdi Kumkapı'nın meşhur meyhanelerinden birinde bir karafaki[36] devirme. Kaldı mı onlar acaba? Ne gezer! Araya taraya güç bela bir yer buldum. Esma'nın şerefine birkaç kadeh parlattım.

Ertesi gün saat onda mahkemenin önüne damladım. Aman Allah! Esma'yı görmeliydi: Üzerinde bir yeşil dallı yeni emprime,[37] başında beyaz şapka, ayağında beyaz pabuçlar, gözlerde sürme, dudaklarda boya... Bir olmuş, bir olmuş ki...

Vay kâfir!.. Ne de yakışıyor!.. Nereden buluyor parayı bu tuvalete?[38] Sorulmaz değil mi? Öyleyse, ayda yirmi kâğıt için, rahatını niçin bozup da kendi katındaki odayı

---

[36] (Rum. *karafaki*): Uzun boyunlu, kulpsuz, küçük rakı sürahisi.

[37] (Fr. *imprime*): Değişik renkte boyalarla elde edilen ipek, yünlü bir tür kumaş.

[38] (Fr. *toilette*): Yıkanma, tıraş olma, giyinme, süslenme, taranma işi.

kiraya veriyor? Bu bir muamma. Bir de şu duvarın dibine büzülmüş duran Habibe'ye baktım ve acıdım. Kadının suçu yok be yahu! Kulağımla duydum. Küfürleri savuran Esma. Öteki zavallı bir iki şey söyledi ve sustu. Fakat gel de, Esma'yı hele bu kılıkta gördükten sonra, mahkemede hakikati söyle. Üstelik geceleyin sokakta kal! Her insan böyle midir? Biz kendi çıkarı için her haltı eden, ne yalancı düzenbaz mahlûklarız be! Hem şimdi, ister misin, mahkemede bir sürü yalan kıvırdıktan sonra, karı beni eve almasın, bu fedakârlığım da boşa çıksın! Baksana, uzaktan bana şöyle bir başını kırdı, yanına yaklaşayım dedim, arkasını döndü. Bu ne azamet[39] ulan? Hem bana yalancı şahitlik ettirecek, hem de racon kesecek.[40] Fakat yok çaresi. Bu ümidin ağı içine düştük bir kere. Sonuna kadar gideceğiz.

On bire kadar bekledik. Evvela Esma ile Habibe'yi çağırdılar. Şahit olduğumuz için dışarda bekledik biz. Epey bekledik. Evvela Hasan girdi mahkemeye, sonra ben. "Davacıyı, davalıyı tanır mısın, aranızda hısımlık, akrabalık, düşmanlık var mı, doğru söyleyeceğine namusun üzerine söz mü?" falan filandan sonra: "Ne gördün, ne duydun, anlat bakalım." Karakolda söylediklerimi tekrarladım. Habibe'yi göstererek o kadının ötekine "Edepsiz, rezil karı, alçak karı" diye bağırdığını anlattım.

İşte o zaman, arkamdan Esma'nın sesi yükseldi:

"Yalan söylüyor! Doğruyu şimdi ben söyleyeceğim. Bütün kabahat bende. Davamdan vazgeçiyorum!"

Hayretten kazıklaşmış bir hâlde başımı çevirdim ve Esma'ya baktım. Kadının yüzü kıpkırmızı kesilmişti. Bre aman! Çıldırdı mı, nedir? Birdenbire bu ne aşağılık, ne tatsız, mânâsız, aynasız itiraf! Ne oldu ulan bu karıya? Bu ne numara! Ne söyleyecek şimdi? Çattık belaya. Yalancı şahitlikten beni içeriye tıkacaklar.

---

[39] Gurur, gösteriş.

[40] Gösteriş yapmak.

Hâkim de şaşırmıştı. Habibe'ye baktım; anladım ki deminden beri ağlamış, gözleri kızarmış, baygınlıklar geçirmiş. Fakat şimdi o da gözleri ve ağzı bir karış açılmış Esma'ya bakıyordu. Mübaşir de şaşaladı.

Hâkim Esma'ya sordu:

"Ne demek istiyorsun? Suçlu sensin de bu davayı nasıl açtın? Cezası var, unuttun mu?"

Esma hâkime doğru iki elini uzatarak:

"Ben cezama razıyım," dedi, "doğruyu söyleyeceğim."

"Söyle bakalım."

"Benim yüreğim yufkadır. Habibe demin ağlamaya başlayınca, göğsümden boğazıma doğru bir şey çıktı. Dürttü beni. Doğruyu söyleyeceğim. Bu kadın benim çamaşırlarıma her zaman inadına kirli su döker. Mahsus yapar. Hıncı var bana. Fakat hakkı da var. Ben bunun kocasını ayartmaya kalktım. Ne yalan söyleyeyim? Herif hoşuma gidiyordu. Güçlü kuvvetli, hoşuma gidiyordu. Ben fahişe değilim hâkim bey. Dul bir kadınım. Çok sıkıntı çektim, fakat satmadım kendimi. Hoşuma giderse, o başka."

Hâkim Esma'yı payladı:

"Sus," dedi, "mahkemede böyle şeyler söylenmez. Sana bu kadın küfür etti mi, hakaret etti mi, onu söyle."

"Evvela ben bağırdım, ağzıma geleni söyledim, ne şıllıklığını[41] bıraktım, ne sokak süpürgeliğini... 'Edepsiz karı' dedim, 'rezil karı' dedim, daha da bir şeyler söyledim. Hatırıma gelmiyor. O da bana 'rezil, edepsiz sensin' dedi. Suçu yok onun. Ben suçluyum. Cezamı verin!"

Hâkim Habibe'ye döndü:

"Hanım, işittin mi?" dedi, "doğru mu söylüyor?"

Habibe hıçkırıyordu:

"Doğru!" dedi.

"Pekâlâ, sen ondan davacı mısın? Bak ama, sende de biraz kabahat var. Kirli su falan döküyormuşsun. Bir daha

[41] Argoda aşırı ve bayağı biçimde süslenip boyanmış kadın.

yapma. O da sana bir daha fena lakırdı söylemeyeceğine söz verecek."

Hâkim, Esma'ya dönerek sordu:

"Değil mi?"

Esma bağırdı:

"Söz veremem hâkim bey. Kafam kızarsa ben ne yaptığımı bilmem. Ağzım da küfüre alışmıştır. Babam bahriyeliydi, çok küfür ederdi."

Hâkim gülmekten kendini alamadı. Bana döndü:

"Sen niçin yalan söyledin?" dedi.

Ben böyle bir sual beklediğim için müdafaamı hazırlamıştım:

"Efendim," dedim, "ben sokaktan geçiyordum. Esma Hanım'ın küfürlerini duymadım, yalnız ötekinin cevabına rastladım."

"Peki, sen çık."

Zapta bir imza atıp çıktım. Koridorda Esma'yı bekledim. Meraktan çıldırıyordum. Ne oldu bu karıya? Ne çabuk caydı? Bana odayı kiralamaktan da vazgeçerse hapı yuttum.

Mahkeme salonunun kapısından baktım. Karılar ayakta idi.

Hâkim kararı yazdırıyordu, işi tatlıya bağladığı muhakkaktı. Davanın sukut ettiğini[42] söyledikten sonra iki tarafa sudan birer nasihat daha çekti.

Habibe dışarı çıkar çıkmaz, sağına soluna bakmadan uzaklaşmıştı. Peşinden Esma çıktı, benim kendisini beklediğimi gördüğü hâlde yürüdü. Arkasından gittim. "Aşk olsun yahu!" diyecektim, cesaret edemedim.

"Yaşa!" dedim, "çok beğendim, vicdanlı karıymışsın be Esma, yaşa!"

Cevap vermedi. Yanında ben yokmuşum ve hiçbir şey duymamış gibi merdivenleri ağır ağır iniyordu.

---

[42] Düşmek.

Mevsim sonbahardı. Fakat hava, o gün boğucu sıcaktı.

"Esma Abla," dedim, "gel Beyoğlu'nda buzlu birer limonata falan içip biraz oturalım."

"Peki," dedi, "ağzım kuruyor zaten."

Teklifimi kabul etmesi beni çok sevindirmişti. Bir terslik etmeyeceğini bilsem sokak ortasında elini öpecektim. Zaten onun bir tarafını öpmek için bahane arıyordum. Cesaret edemedim. Yalnız:

"Hay yaşayasın!" dedim, "ağzını öpeyim."

Birdenbire durdu ve gözlerinden yüzüme siyah bir yıldırım düştü:

"Bana bak," dedi, "ben adama öyle lakırdı ile bile ağız öptürmem. Yılışma. Doğru konuş."

"Peki, Esma Abla, gücenme, ben senin huyunu bir türlü anlamadım, kusura bakma."

Beyoğlu'nda bir pastacıya girdik. Hay gözü kör olasıca para. Şimdi yanımda beş on papel[43] fazla olsaydı, Esma'yı bir lokantaya soksaydım, bir iki kadeh çakıştırdıktan sonra âlâ bir yemek yiyip konuşsaydık... Hâlbuki şimdi pasta yiyecek diye ödüm kopuyordu. Bereket dondurmadan başka bir şey istemedi. İçi yanıyormuş. "Hele benim içim öyle bir tutuşuyor ki..." diyemedim. Karıdan adamakıllı korkuyordum.

O da mahkemedeki garip hareketinin tesiri altında, sessiz ve dalgın duruyordu, içinden kendi kendisiyle konuşuyormuş gibi bir hâli vardı. Korku içinde mırıldandım:

"Karıya ben de acıdım. Fakat sana şaştım, hayran oldum. Nasıl birdenbire parladın öyle? Doğruyu söyledin?"

Esma bir türlü yüzüme bakmaya tenezzül etmiyordu. Dalgın gözlerini dükkâna girip çıkanlardan ayırmayarak cevap verdi:

"Ben böyleyim işte. Babam çarkçı idi. Çok doğru adamdı. İçerdi ve küfrederdi. Ben doğruluğu ve küfürbazlığı on-

[43] (İspanyolca *papel*): argoda para, özellikle kâğıt para.